

művelt azon ágát, mely magyar viszonyokkal és vonatkozásokkal foglalkozik, túlnyomó részben ismerteti a fáradhatlan szerző, s míg a kárpátokat illető magyarhoni ismertetést, művet, értekezést egy hatodrészben sorol elő, az alatt a megjelenendő munka öthatodrészben külföldi munkát jelez, a német, angol, latin, francia, olasz, lengyel irodalomból.

A munka beosztása a gyakorlati szempontot vevén irányadóul három részre oszlik, mely beosztott tárgyánál fogva a keresés és megtalálás könnyűségét elősegíti, mert az első és főszakasz az írók betűrendes névsorában adja az illető cikkek czímtárát, s feljegyzi azoknak lehelvét. Az ezt követő második rész az az index I., mely a felvett nyomtatványok szakszerinti beosztását tünteti fel; míg végre az index II. tárgy és hely mutatójául szolgál a repertoriumnak.

Örvendetes lépés a magyar bibliographia terén, ha egy működésében még oly fiatal culturalis egyesület, áldozatkészségnek ez irányban is oly hazafias jelét adja, s örömeinkre szolgál, hogy ezen könyvészeti mozzanatot a »Magyar Könyvszemlé«-ben regisztrálhatjuk.

BÁTHORY ZSIGMONDNAK AJÁNLOTT KÖNYV 1584-BŐL.

Közli: Deák Farkas.

Mikor a lengyel trónon a XVI. század vége felé egy magyar főúr ült, természetes, hogy a szomszédsági körülményekből önként folyó érintkezések mellett egyebek közt mindkét nemzetet egyaránt érdeklő irodalmi munkák is jöttek létre. E becses folyóirat lapjain (az 1877-ik évfolyam 73—77 l.) már volt szerencsém ismertetni Hermann Dániel hőskölteményét, mely Báthori István lengyel királynak a muszkák ellen dicsően megharcolt hadjáratát énekli meg; — jelen alkalommal szintén ugyanazon tárgyú történeti munkára hívom fel tisztelt olvasóim nagybecsű figyelmét.

Báró Apor Károlynak Marosvásárhelyt gondosan gyűjtött könyvtárában ugyan is feltűnt nekem egy nagy ívrét (folio) kiadású könyv, díszes nyomatokkal ékített disznóbőrbe kötve, melynek czíme így hangzik: »Reinoldii Heidensteinii secretarii regii¹⁾ de Bello Moscovito Commentariorum Libri Sex. Craccoviae. In officina Lazarii. Anno domini 1584.«

Ezen könyvről, mely Báthory István lengyel király a muszákák elleni hadjáratát írja le, Starczewski Albert: »Historiae Ruthenicae Scriptorum exteri Saeculi XVI. (Berolini 1842. Vol. II. p. XIII—XIV.) című munkájában így ír: »Editio haec elegantissima atque rarissima dedicata est Sigismundo Bathoreo de Somlio Principi Transylvaniae.« Tehát egy oroszországi történetíró szerint igen fényes és igen ritka kiadás. Az úgynevezett editio princeps, melyet Heidenstein Reinold 1584-ben Krakkóban először adott ki. Ugyanezen munkából még a következő kiadások ismeretesek: Heidenstein R. De bello Moscovitico quod Stephanus Rex Poloniae gessit. Basileae per Conradum Valdkirchium, 1588, 4-r.; továbbá Colonnae Agrippinae Birckmann 1589, 8 r. De bello moscovitico Numher in deutscher Sprache. Gorlitz 1590. 4-r., s Reinoldii Heidensteinii Secretarii regii Rerum Polonicarum ab Excessu Sigismundi Augusti Libri XII. Francofurti MDCLXXIII. című kiadást a marosvásárhelyi ev. ref. főiskola könyvtárában magam is láttam.

A jelzett munka 267 számozott lapból, s összesen hat fejezetből áll, melyeket csinos fametszetű initialék ékesítenek. Legszébb és legnagyobb az első fejezet initialéja, mely allegorikus képben Lengyelország és a Báthory család emblemáit tünteti fel.

A munka Báthory Zsigmond erdélyi fejedelemnek van ajánlva, a latin dedicatio teljes négy lapot vesz igénybe; azután következik a szöveg, mely a rendes lapszámozáson kívül quaternio jelzést is mutat fel. A kézirati feljegyzésekből megtudjuk, hogy szerző e munkát Kovácsóczi Farkas, erdélyi kancellárnak ajándékba küldte, a mi a példány értékét emeli. A mű tartalma valami nagy történelmi becses nem dicsekedhetik, s leginkább csak az egymásután történt csaták aprólékos és száraz

¹⁾ Hermann Dániel a hősköltemény írója is királyi titkár volt.

leírására szorítkozik. Időszámlálását a világteremtésén kezdi s így az általa, részben csak érintett, részben pedig részletesen leírt lengyel historia 6750-től—7018-ig terjed világ teremtetése után. Meg kell azonban jegyezni, hogy a Báthory István környezetében levő magyarokról mindenütt nagy elismeréssel szól, ép mint a fent említett hősköltemény írója. Úgy látszik e műből, hogy ezen időben a lengyel királynak tűzérsege is magyar volt.

A németek közül kiemeli F a h r e n s b e c k porosz vezér bátorságát, bölcsességét és ügyességét; a lengyelek közül R a d z i v i l és Z a m o j s z k y hercegeket; a magyarok közül: Vadas Mihályt, ¹⁾ Békés Gáspárt, L á z á r I s t v á n t, Bornemisza Jánost, Békés Gábort (130-ik lapon, a lovasság vezére), Sibrik Györgyöt, Károlyi Istvánt, Király Albertet, Báthory Kristófot, Kendi Sándort, Zsombori Lászlót, Dercsényi Tamást, Kerekes Mátyást, Báthory Pétert, Kállai Jánost, Wesselényi Ferenczet, ²⁾ tehát összesen 16 előkelő magyar embert.

E hadjárat befejeztével az író dicső jövődöt jósol mind a királynak mind az országnak, csak — úgymond — Catilinák ne lennének!

A munka a nyomdász colophonjával végződik, mely a könyv czímét, nyomtatási helyét és idejét újból felsorolja.

Végre megemlítem, hogy e munka birása bármely nyilvános könyvtárnak díszére válnék, annál örvedetesebb, ha azt egy magánkönyvtár mondhatja tulajdonának. ³⁾

¹⁾ Kinek hősi haláláról így emlékszik meg: »Michael Vadas qui multis in proeliis fortiter versatus et ob virtutem Militi ungaro praefectus fuerat; dum ad tormenta poloniarum munitionum cum Stanislao Penkoſlavio ac aliis praefectis consilia communicat, globo traiectus fuit. (58 lap.) Lásd a Könyvszemle 1877-ik évi folyam 75. lapját.

²⁾ A ritkított betűvel szedett nevek a hőskölteményben nem említetnek; de ott igen — s itt nem említettik Borbély György. D.

³⁾ A Nemzeti Múzeum Könyvtára ezen munkából az első 1584-ki krakkói és a bási 1588 ki kiadást birja. Szerk.